

ΑΛΥ ΝΟΥΡ

**Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΑΡΑΒΕΣ
ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ ΤΑ «ΠΟΛΙΤΙΚΑ»**

ΑΛΥ ΝΟΥΡ

Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΑΡΑΒΕΣ ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ ΤΑ «ΠΟΛΙΤΙΚΑ»

Ὁ Ἀριστοτέλης διαβάζεται καί μελετᾶται, ἐνῶ εἶναι ἀπρόσιτος γιά ὁμιλία. Γι' αὐτό θά περιοριστῶ στήν παρούσα μου εὐχή.

Εἶναι γνωστό ὅτι οἱ Ἄραβες μετάφρασαν, σχεδόν, ὅλο τόν ἑλλ. θησαυρόν, πού διασώθηκε μέχρι τόν ἑβδομον αἰῶνα μ.Χ.

Τό μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον τους ἦταν πρὸς τά ἐπιστημονικά καί τά φιλοσοφικά κείμενα τοῦ Ἀριστοτέλη. Ἄκουσαν ἀλλά δέν μετάφρασαν τήν λυρικήν οὔτε τήν δραματική ποίηση διότι δέν εἶχαν τήν τέχνη τοῦ θεάτρου, (τῆς σκηνῆς). Παρ' ὅλα ταῦτα μετάφρασαν καί σχολίασαν τά ὅσα διασώθηκαν ἀπό τό βιβλίον τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλη.

Σποραδικά ἀραβικά κείμενα διασώζουν μέχρι σήμερα πολύτιμα ἀρχαῖα ἑλλ. κείμενα, πού δυστυχῶς χάθηκαν πρὶν ἀρχίσει ὁ δέκατος αἰῶνας. Ἀπό τήν ἀρχή τοῦ Ἰσλαμισμοῦ (τόν ἑβδομον αἰῶνα), οἱ Ἄραβες γνωρίζουν περί τά «Πολιτικά» τοῦ Ἀριστοτέλη γιατί, ὅμως, δέν τά μετάφρασαν;

– *Μήπως δέν ὑπῆρχαν, τότε, σάν ὀλοκληρωμένο βιβλίον;*

Ἀμφιβάλλω.

– *Μήπως ὑπῆρχε τό ἀρχαῖο αὐτό κείμενο, ἀλλά, ἢ τότε ἀρχή ἀπαγόρευσε τήν μετάφρασή του γιά λόγους πολιτικούς ἢ θρησκευτικούς;*

Ἀποκλείεται.

– *Μήπως ὑπῆρχε (μέ λάθος τίτλο) στήν Ἀραμαϊκή γλώσσα, πού ἦταν τότε κύριος φορεῦς καί μόνη γέφυρα μεταξύ τῶν δύο γλωσσῶν (τῆς Ἑλληνικῆς καί τῆς Ἀραβικῆς);*

Ἴσως.

Ἡ μήπως ἐγινε σύγχυση, ὥστε νά μεταφραστῆ ἄλλο κείμενο ὑπό τίτλο «Πολιτικά», καί ἐκ λάθους ἐκ μέρους τῶν μεταφραστῶν δημιουργήθηκε τόση ταλαιπωρία στούς πρώτους Ἄραβες φιλοσόφους;

Αὐτή εἶναι ἡ σημερινή μας ἀπορία.

Κατά τήν παράδοση ὁ χαλίφης Ἀλ Μα-Μοῦν, ἔστειλε πρεσβεία στό

Βυζάντιο τόν ἕνατον αἰώνα, νά ἀγοράση παπύρους ἀρχαίων ἐλληνικῶν κειμένων καί ἀπό ἐκεῖ οἱ Ἄραβες ἐφόρτωσαν δεκάδες καμήλες ἀπό ἀρχαῖα ἑλλ. βιβλία, πού ἦσαν παραμελημένα σ' ἓνα ἀρχαῖο ναό. Δυστυχῶς ὁ κατάλογος τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θησαυροῦ δέν διασώθηκε.

Ἄμεσως μετά, βλέπομε νά ἐμφανίζεται στήν Βαγδάτη μετάφραση ἑνός Βιβλίου, μέ τόν τίτλο «Ἄσσιασα φί ταντπίρ Ἀρριάσα», δηλαδή «ἡ πολιτική καί ἡ διακυβέρνηση», σάν ἀποδιδόμενο σύγγραμμα στόν Ἀριστοτέλη. Ἡ μετάφρασή του ἔγινε ἀπό τόν *YAHIA*, Ἰωάννη δηλ. τοῦ Πατρικίου, φίλο τοῦ Χαλίφη.

Ἦταν ὅμως αὐταπάτη, γιατί, ὅπως ἀποδείχθηκε ἀργότερα, καί πολύ ἀργά δυστυχῶς, δέν ἦταν γνήσιο ἀριστοτελικό βιβλίο.

Ἦταν τό λεγόμενο, σήμερα, *SECRETATA SECRETORUM*, σύγγραμμα πού γρήγορα πῆρε τόν δρόμο του μέχρι τήν τότε ἀραβική Ἰσπανία, ὅπου καί οἱ Λατίνοι πίστεψαν ὅτι εἶναι τοῦ Ἀριστοτέλη. Ὁ Peter γράφει: *This most widely Read of the aristotelian pseudepigraphs has had long and interesting career. Manuscripts of manifold vernacular translations and adaptation are spread over breath of EUROPE and it has been called the most Popular book of the middle Ages.* Αὐτό ἔγινε διότι: χίλια περίπου χρόνια πρὶν ἀπό τόν Peter ὁ Ἴμπν Τζούλτζουλ, Ἄραβας φιλόσοφος καί Ἰατρός τῆς τότε ἀραβικῆς Ἰσπανίας ἔγραψε μέ θαυμασμό τήν ἱστορία τοῦ Ἀριστοτέλη καί μᾶς συνοψίζει σέ 8 στίχους τήν οὐσία τοῦ *Secr. Secretorum* ὡς ἑξῆς:

δηλ.

- 1 – ὁ κόσμος, πρέπει, νά εἶναι περιβόλι μέ φράκτη τό κράτος
- 2 – τό κράτος εἶναι ἐξουσία μέ δύναμι τοῦ νόμου
- 3 – ὁ νόμος εἶναι πολιτική στά χέρια τοῦ βασιλέα
- 4 – ὁ βασιλέας εἶναι δεσπότης μέ στήριγμα τό στρατό
- 5 – ὁ στρατός εἶναι δύναμις, πού χρειάζεται χρῆμα
- 6 – Τά χρήματα εἶναι ἀγαθά πού ὁ λαός μαζεύει
- 7 – ὁ λαός εἶναι ἀρχόμενος, λάτρης τῆς Δικαιοσύνης
- 8 – ἡ δικαιοσύνη ἐνώνει σάν βάση εὐτυχίας.

Ὁ Ἀριστοτέλης, συνεχίζει ὁ Ἴμπν Τζούλτζουλ ἔγραψε στήν διαθήκη του νά ταφῆ ὅταν πεθάνη, σέ τάφο μέ ὀκτάπλευρο θῶλο, πού σέ κάθε πλευρά νά γραφῆ ἓνας στίχος ἀπ' αὐτοῦς.

Τό ὀκτάστιχο μᾶς δίνει διάγραμμα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς: κόσμος δηλ., κράτος, νόμο βασιλέα, στρατό, ἀγαθά καί λαό μέ βάση τήν δικαιοσύνη, πράγμα δηλ. πού ἀκτινοβολεῖ ἀριστοτελικές ἀποχρώσεις, πού ἀρμόζουν

στήν διακυβέρνηση μιᾶς μεγάλης αὐτοκρατορίας, ὅπως ἦταν τότε ἡ Ἰσλαμική. Φανερόν ὅμως ὅτι ἡ οὐσία τοῦ ὀκταστίχου δέν εἶναι ἴδια τῶν ἀριστοτελικῶν πολιτικῶν ἀλλά θυμίζει περσική χροιά καί ὄχι δημοκρατική, πού χαρακτηρίζει τήν ἑλλ. νοοτροπία.

Ἐξ ἄλλου, στό Κοράνιο ἐπιβάλλεται ἡ παρουσία τῆς Βουλῆς γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Πάντως, τήν ἐποχή τοῦ *SECRETΑ* ὁ ἰσλαμικός θαυμασμός ὑπερεῖχε ὑπέρ κάθε τι τό ἑλληνικό, ἐνῶ ὁ Ἀριστοτέλης ἦταν καί εἶναι ὁ ὑπέροχος δάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Ἡ φιλοσοφία του ὑπῆρξε καί ἀσπίδα τῆς νεαρᾶς τότε θρησκείας τοῦ Ἰσλαμισμού.

Ἐπειδή διαδίδετο τό *SECRETΑ* ὡς ἀριστοτελικό δέν ἐθίγη ἀπό τούς Ἀραβες φιλοσόφους, ἀπλῶς ἀπό σεβασμό πρὸς τόν Σταγειρίτη.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Κίντι (πρῶτος Ἀραβας φιλόσοφος κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ ἐνάτου αἰῶνα) ἐδήλωσε ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε γράψει καί ἄλλο πολιτικό βιβλίο μέ τίτλο Πολιτικά, ὅπου ἀναλύει τὰ εἶδη τῆς διακυβερνήσεως.

Ἄν ὑπῆρχε τότε τό γνήσιο βιβλίο θά τό μετέφραζε ὁ Κίντι.

Ὅμως μεταξύ τῶν 250 συγγραμμάτων τοῦ Κίντι εὐρίσκομε ἓνα μέ τίτλο Ἀσσιάσα (= Πολιτική), δυστυχῶς δέν διασώθηκε. Δεκάδες χρόνια ἀργότερα, ἓνας ἄλλος Ἀραβας Φιλόσοφος ὁ Φαράβης, γράφει σύγγραμμα μέ τίτλο: Ἀλμαντίνα ἀλφαντίλα δηλ. ἡ Ἀρίστη Πολιτεία, πού ἔχει ἀρκετούς δανεισμούς ἀπό τόν Πλάτωνα καί τόν Ἀριστοτέλη.

Σ' ἄλλο ὅμως σύγγραμμά του πίνακα δηλ. τῶν ἐπιστημῶν, ὁ Φαράβης γράφει ὅτι ἡ πολιτική εἶναι ἐπιστήμη πού ἐρευνᾷ τήν διακυβέρνηση τῶν πόλεων καί τῶν ἐθνῶν μέ σκοπό νά διαχωρίση τήν ἀληθινή καί τήν ψευδή εὐτυχία καί πῶς πρέπει νά εἶναι ἡ ἀρίστη πόλις.

Τό ἴδιο κάνουν οἱ μεταγενέστεροι ὅπως Ἀθηκίνα καί Ἀθηρόης, ὁ ὁποῖος διαβεβαιώνει ὅτι μέχρι τήν ἐποχή του (δηλ. τόν 12 αἰῶνα) τὰ Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλη δέν εἶχαν μεταφραστῆ στά Ἀραβικά. 200 χρόνια ὅμως πρὶν τοῦ Ἀθηρόη, ὁ Ἴμπν Ἀνναντίμ εἶχε μαζέψει ἀρκετά στοιχεῖα τῶν Ἀριστοτελικῶν Πολιτικῶν ἀπό διάφορα σποραδικά καί τὰ σχολιάζει μέ θαυμασμό λέγοντας:

«Τέτοια σοφά λόγια δέν ἔχω ξαναδεῖ, φαντάσου ἐάν μπορέση κανεῖς νά τά διαβάση στήν ἴδια τῆ γλώσσα τους, τήν Ἑλληνική»!!

Τήν ἐποχή μας τὰ Πολιτικά ὅπως εἶναι γραμμένα στά ἑλληνικά, μεταφράστηκε γιά πρώτη φορά ὑπό τόν Λούτφισ Σάγιντ πρὶν 30 χρόνια, δυστυχῶς ἀπό γαλλική μετάφραση.

Ὅμως ὡς πρώτη ἀραβική προσπάθεια τῆς ἐποχῆς μας θεωρεῖται ὡς καλή.

Πρέπει ὅμως νά γίνει ἀκαδημαϊκή προσπάθεια σέ πλαίσια ἑλληνοαρα-

βικῆς συνεργασίας καί βάσει τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου καί ὑπό τό πρίσμα τῶν συγχρόνων ἐρευνῶν τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας.

Εὐτυχῶς πού φοιτοῦν σήμερα πολλοί Ἀραβες καί πλεονάζουν στά ἑλληνικά πανεπιστήμια.

Ἐπί τῆν καθοδήγησιν τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων φιλοσόφων, πιστεύω νά λυθοῦν πολλά προβλήματα τῶν ἀραβικῶν γραμμάτων καί συγχρόνως νά βρεθοῦν ἀπωλεσθέντα ἀλλά πολύτιμα ἑλληνικά στοιχεῖα πού λείπουν μέχρι σήμερα ἀπό τῆν ἑλληνική βιβλιοθήκη. Πάντως, τά Ἀραβικά Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλη περιμένουν νά βροῦν τῆν ἀνάστασίν τους στήν Πάντειο Σχολή. Ἀνάστασις δυναμική.